Dekodiraj Medvednicu / Virtualna poučna staza

Na Sljeme!
Priče sa Zagrebačke gore

Muzej grada Zagreba
15. svibnja - 20. rujna 2026.

Dionica izložbe „Dekodiraj Medvednicu – virutalna poučna staza" nastala je u suradnji s Javnom ustanovom „Park prirode Medvednica".
Veći dio sadržaja preuzet je iz istoimenoga tiskanog vodiča „Dekodiraj Medvednicu", u izdanju Javne ustanove „Park prirode Medvednica" iz 2012. godine, te mrežne stranice Parka prirode Medvednica.

Urednici izložbene dionice „Dekodiraj Medvednicu":
Dajana Batinić, Milena Bušić, Juraj Sekula

Autori tekstova u tiskanom vodiču „Dekodiraj Medvednicu" (2012):
Vida Ungar, Snježana Malić-Limari i Daniel Lacko

Suautor teksta „Utvrde Medvednice":
Juraj Sekula

Fotografije:
Muzej grada Zagreba, Javna ustanova „Park prirode Medvednica"

Zagrebačka gora, Medvednica, Sljeme...

Medvednica se proteže u smjeru jugozapad – sjeveroistok od doline rijeke Krapine i Podsuseda na zapadu, do Kašinske ceste koja prelazi planinu istoimenim sedlom na istoku. Sjeverna strana planine strmo se obrušava prema Zagorju, dok se njezini južni obronci blago spuštaju prema savskoj nizini stapajući se sa Zagrebom. Ona je izuzetno rijedak primjer parka prirode koji ulazi u glavni grad. To je prostor u kojem se prirodne i kulturno-povijesne vrijednosti međusobno isprepliću i uvjetuju. Ta velika i blagotvorna planina stanovnicima grada bila je i drvo i ugljen i sol i kamen i srebro i voda i mlin… i uopće, izvor života i zaštita.

Ime Medvednica, kao i Medveščak i Medvedgrad, upozorava nas da je ovaj kraj nekoć bio kraljevstvo medvjeda. To lijepo pučko ime od prastarih je vremena živjelo u narodu i u prvim je dokumentima planina upisana tim imenom. U Zlatnoj buli Bele IV. 1241. godine označena je imenom „Medwenicha“, koje nalazimo u još nekoliko kasnijih povijesnih isprava. Naziv Medvednica sačuvao se do vremena Austro-Ugarske Monarhije kada se javlja ime Zagrebačka gora (Agramer Gebirge). To, kao i različite varijante imena Sljeme, prema njezinu najvišem vrhu, unijelo je zbrku u nazivlje. Iako Zagrepčani i danas često kažu da idu „na Sljeme“ kada se upute u bilo koji dio planine, u svim se službenim dokumentima i publikacijama u 20. stoljeću sustavno počelo vraćati staro ime Medvednica. Tko zna? Možda se jednom vrate i medvjedi…

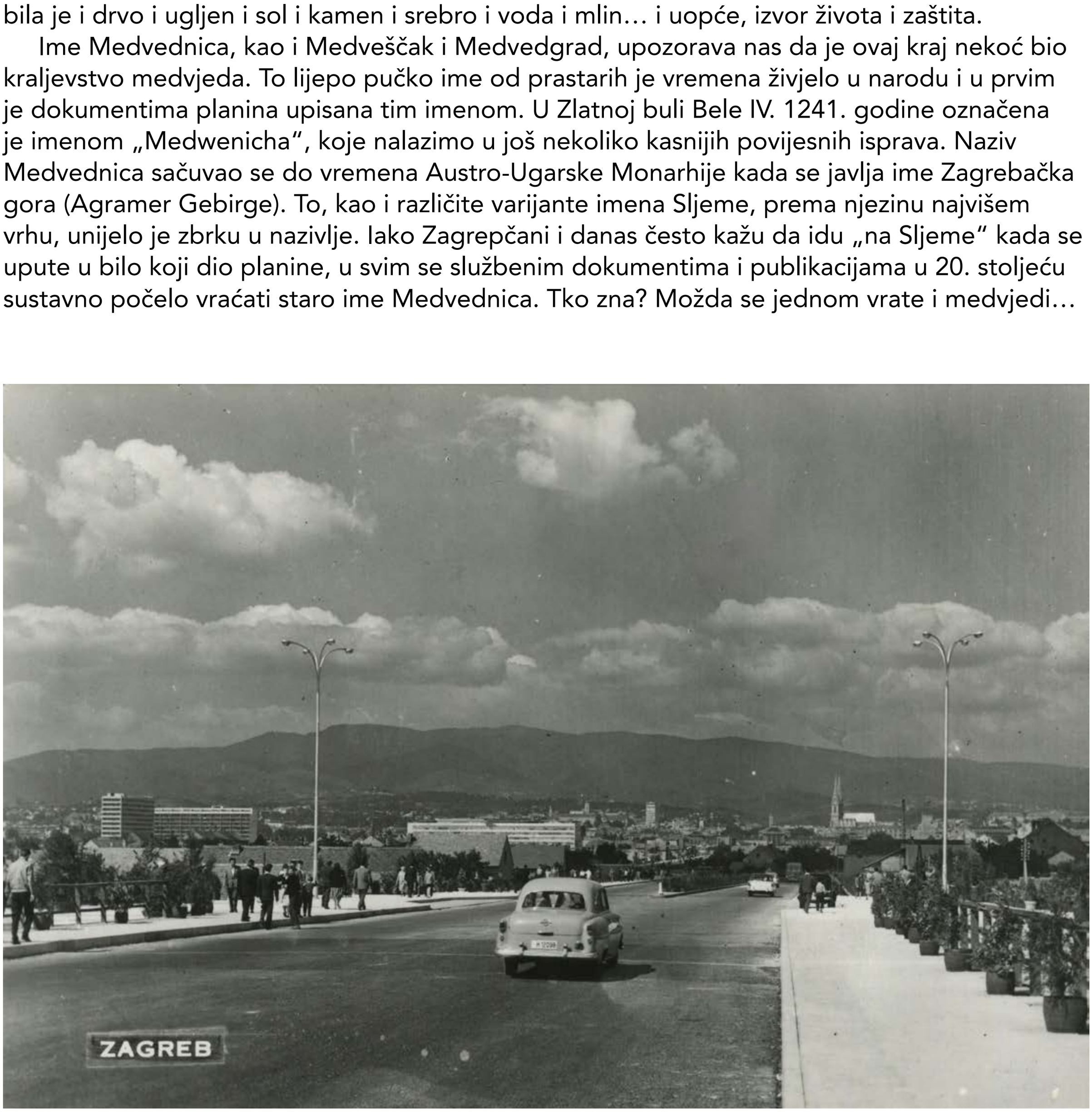

Pogled s Mosta slobode
Druga pol. 20. st. / MGZ

Utvrde Medvednice

Utvrde su ključni svjedoci naše prošlosti i važna mjesta iz kojih se nekada vodio politički, gospodarski i kulturni život zemlje. Kao složeni arhitektonski sklopovi predstavljaju i najznačajnija graditeljska postignuća svojega vremena. Stoga zaslužuju našu brigu i nastojanja da ih sačuvamo za buduće generacije. Od samih početaka planinarenja tvrdi gradovi Zagrebačke gore pobuđivali su interes ljubitelja kretanja po Medvednici.

Medvedgrad

Na Malome Plazuru, vrhu na južnom dijelu Medvednice, smjestio se slikoviti srednjovjekovni Medvedgrad. Izgrađen je u 13. stoljeću, u vrijeme tatarske provale koja je poharala Gradec i ostavila zagrebačku katedralu razrušenom.

Medvedgradski burg strateški je dobro smješten i za ono vrijeme vrlo kvalitetno izgrađen. O njegovoj važnosti i dugovječnosti svjedoči popis vlasnika i stanovnika među kojima su i najznačajnije hrvatske velikaške obitelji: Babonići, Karlovići, Frankopani, Zrinski, zatim Erdődy i Celjski. Povremeno je bio u rukama zagrebačkih biskupa ili istaknutih pojedinaca, poput hercega Kolomana, bana Mikca i markgrofa Jurja Brandenburškog. U njemu su boravile znamenite ličnosti poput humanista Janusa Pannoniusa (Ivan Česmički), a ponekad je bio u posjedu i same kraljevske kuće, u vrijeme kraljeva Bele IV., Žigmunda Luksemburškog i Matijaša Korvina.

Vlastelini Medvedgrada živjeli su od posjeda u podnožju Medvednice (Šestine, Blizna, Dedići i dr.), a značajan izvor prihoda dugo im je bilo i skelarenje na Savi. Nerijetko su svoje riznice i skladišta punili pljačkom okolnih sela, a znali su i nasrnuti na sam Zagreb. Sukob posljednjeg medvedgradskog gospodara Stjepka Gregorijanca i Zagrepčana opisao je August Šenoa u romanu „Zlatarovo zlato“.

Veliki potres 1590. godine teško je oštetio Medvedgrad, nakon čega je napušten i prepušten postupnom propadanju. Od 1979. godine provode se sustavna arheološka istraživanja, konzervacija zidina i rekonstrukcija pojedinih dijelova burga. Godine 1994. pod južnom je kulom podignut „Oltar domovine“, djelo kipara Kuzme Kovačića, u kojem gori vječni plamen u čast svim hrvatskim junacima.

Medvedgrad je i danas jedno od najposjećenijih odredišta na Medvednici. Nakon obnove i otvaranja Centra za posjetitelje Medvedgrad postao je mjesto učenja o povijesti ovog iznimnog spomenika kulture, ali i upoznavanja prirodnih vrijednosti Medvednice.

Predlažemo obilazak Centra za posjetitelje „Medvedgrad“. Do Medvedgrada možete doći planinarskom stazom 12.

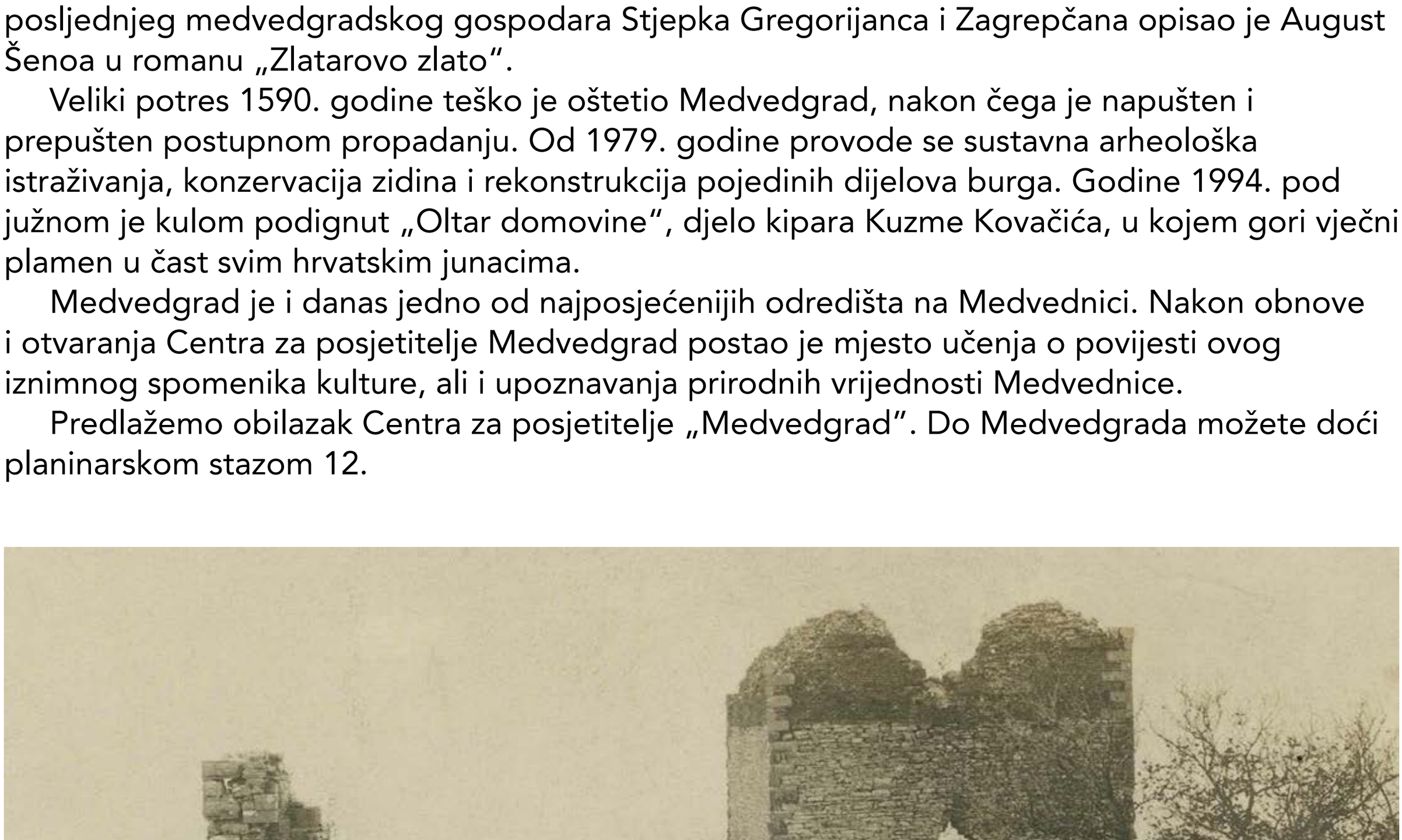

Ruševine Medvedgrada
Oko 1925. / MGZ

Medvedgrad
Tihomir Stančec, 2019. / MGZ

Ruševine Susedgrada
Milena Bušić, 2025.

Ruševine Susedgrada
Oko 1924. / MGZ

Susedgrad

Od nekoć moćne utvrde Susedgrad danas su ostale tek ruševine koje bujna vegetacija postupno prekriva i razara. Izgrađen je u 13. stoljeću na strateškoj točki s koje se nadzirao prijelaz preko Save i važna prometnica u podnožju utvrde, gdje su se još od antike križali putovi iz današnje Slavonije, Zagorja i Slovenije.

Kao prvi vlasnici spominju se pripadnici starog slavonskog plemstva ugarskog podrijetla Aga (Ača), a kasnije se pojavljuju i poznate obitelji Babonići, Frankopani, Keglevići, Erdődy te vojskovođa Ivan Katzianer.

Jedan od najpoznatijih vlasnika bio je Franjo Tahi, čije je ime postalo sinonim za okrutnost i ugnjetavanje. Gotovo desetljeće trajalo je međusobno sukobljavanje plemstva u koje će se uplesti i seljaštvo, po čijem će sudjelovanju ovi sukobi biti i zapamćeni kao Seljačka buna. Ti su događaji, puni nasilja, tragedije i složenih odnosa, ostali zabilježeni u povijesti i narodnoj predaji.

Do ostataka utvrde može se doći šetnjom kroz park u koji se ulazi iz Aleje Seljačke bune u Podsusedu. Odatle vodi planinarska staza 101 prema planinarskoj kući Kameni svati.

Zelingrad

Na istočnim obroncima Medvednice nalaze se ruševine srednjovjekovne utvrde Zelingrad. Sagrađen je u 13. stoljeću nakon tatarske provale, a prvi se put spominje 1295. godine, kada u njemu boravi kraljevska posada.

Zelingrad je najprepoznatljiviji svjedok burne povijesti Zelinskoga Prigorja u srednjem vijeku. Tijekom sljedećih stoljeća imao je važnu ulogu, osobito u vrijeme turskih osvajanja. Zelingradom su među ostalima gospodarile plemićke obitelji, po nasilju poznati Bičkele te Kerečenji koji su se istakli u borbama protiv Osmanlija, a određeno vrijeme bio je i u vlasništvu hrvatsko-ugarskog kralja Ivana Zapolje.

Nakon gubitka vojne važnosti, utvrda je stoljećima propadala skrivena u šumi. Početkom 21. stoljeća Muzej Sveti Ivan Zelina pokrenuo je njezinu obnovu, a danas se na lokalitetu provode sustavna arheološka istraživanja i konzervatorski radovi.

Biljni svijet Medvednice

Interes za prirodoslovlje i planinarenje oduvijek su bili čvrsto povezani, osobito kod prvih članova HPD-a. U blizini Tomislavova doma Fran Kušan (biolog, botaničar, planinar, jedan od urednika „Hrvatskog planinara“) 1939. godine osnovao je planinski botanički vrt.

Biljni pokrov Medvednice najvećim dijelom čine prirodne i očuvane šume. Brežuljke u podnožju prekriva šuma hrasta kitnjaka i običnog graba, koja tvori prsten oko čitave planine. Ta je šuma u velikoj mjeri iskrčena zbog širenja naselja i poljoprivrednih površina. Na blagim padinama iznad 300 m nadmorske visine raste šuma hrasta kitnjaka i pitomog kestena. Iznad pojasa kitnjakovih šuma pojavljuju se bukove šume koje prekrivaju najveći dio Medvednice. Na visinama iznad 800 m razvija se prepoznatljiva panonska šuma bukve i jele.

U Parku je zabilježeno 115 strogo zaštićenih i 153 zaštićenih biljnih vrsta. Među strogo zaštićenima ističe se tisa, lijepa četinjača koja se često uzgaja u gradovima, ali je u svojim prirodnim staništima diljem Europe vrlo rijetka i ugrožena. Na Medvednici tisa raste pojedinačno na sjenovitim i vlažnim mjestima bukovih i bukovo-jelovih šuma, a u predjelima Horvatovih stuba i Lipe tvori posebnu biljnu zajednicu – šumu tise i lipe.

Od strogo zaštićenih vrsta na Medvednici nalazimo i dvije vrste ljiljana: kranjski ljiljan i zlatni ljiljan. Njihovi prekrasni cvjetovi krase planinu od lipnja do kolovoza. Ljiljane i orhideje susrećemo relativno rijetko, no njihova se posebnost lako uočava. Ipak, opasnost od izumiranja prijeti i mnogim biljkama za koje se čini da su vrlo rasprostranjene, pa ih posjetitelji Parka često beru ne sluteći da time pridonose njihovu nestajanju. To se ponajprije odnosi na proljetnice poput visibaba, šafrana, pasjeg zuba, kukurijeka i šumarica. Velika šumarica pritom je čak kritično ugrožena te joj diljem Europe prijeti neposredna opasnost od izumiranja.

Tisa
JU PP Medvednica

“Rasadnik“ gljiva na drvetu
Branko Balaško, 2011. / MGZ

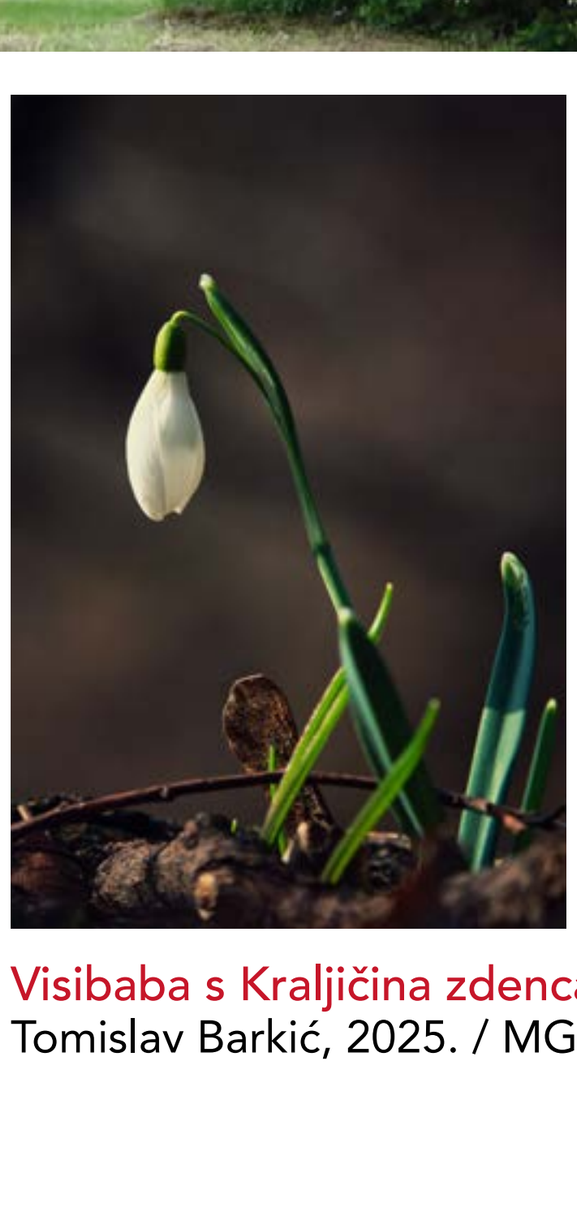

Visibaba s Kraljičina zdenca
Tomislav Barkić, 2025. / MGZ

Životinjski svijet Medvednice

Ime planine čuva uspomenu na medvjede, veličanstvene životinje koje već stoljećima ne žive u medvedničkim šumama. Zbog širenja naselja, uništavanja staništa i sve intenzivnijeg iskorištavanja planinskih resursa, s Medvednice su nestale i brojne druge životinjske vrste, poput risa, vuka, jelena, tetrijeba i vidre. Danas ih nalazimo još samo u imenima brojnih sela, potoka i predjela, kao što su Medveščina, Medveščak, Medvedski breg, Vučje jame, Vukov dol, Risovo polje, Risnjak, Orlove stijene, Jelenovac i Jelenja voda.

Za neke od tih životinja poznato je i kada su posljednji put viđene na planini: posljednji medvednički ris ubijen je u gori kod Stubice 1833. godine, a 1916. grof Miroslav Kulmer ulovio je posljednjeg medvedničkog tetrijeba. Vidra je obitavala u donjim tokovima medvedničkih potoka sve do kraja 19. stoljeća, dok su vukovi planinom lutali još i nakon Drugoga svjetskog rata.

Unatoč tome, raduje činjenica da pojedini medvednički toponimi, poput Lisičina, Srnec, Mačkova pećina i Mačji kamen, upućuju na životinje koje i danas obitavaju na Medvednici.

Planina se ipak djelomično uspjela oduprijeti pritiscima milijunskog okruženja u kojem se nalazi te očuvati uvjete za razvoj iznimno bogatog i zanimljivog životinjskog svijeta, koji još od druge polovice 19. stoljeća pobuđuje interes brojnih biologa. Od osnutka Javne ustanove ulažu se dodatni napori u sustavno istraživanje faune te u uvođenje promatranja i praćenja stanja pojedinih vrsta i njihovih staništa (monitoring).

Kao životinjsko stanište posebno je zanimljiva spilja Veternica. Uz spiljskog medvjeda koji je bio povremeni stanovnik spilje, u Veternici su svoje tragove ostavile i druge davno izumrle životinje: spiljski lav, leopard, spiljska hijena, nosorog, pragovedo i golemi jelen. Danas spiljom vladaju šišmiši, a zabilježeno je čak 16 vrsta. Budući da su ovi noćni letači osobito osjetljivi tijekom zime, kada hiberniraju, spilja je u zimskim mjesecima zatvorena za posjetitelje.

Preporučamo posjet spilji Veternici. Može joj se pristupiti stazom br. 3, kratkim spuštanjem od planinarskog doma na Glavici ili duljim usponom uz potok Dubravicu.

Sova s Medvednice
Tomislav Marković, 2021. / MGZ

Strizibuba s Medvednice
Zvonko Radičanin, 2011. / MGZ

Šišmiš iz spilje Veternice
JU PP Medvednica

Hranjenje laneta
Vladimir Horvat, 1935. / MGZ

Medvedničke stijene

Uspinjući se na Medvednicu nekim strmim puteljkom, teško možemo zamisliti da je na mjestu ove 1035 m visoke planine nekoć bilo duboko more. Iako su nastale u tim davnim morima, tijekom narednih milijuna godina medvedničke su se stijene izdigle na svoj današnji položaj u burnim procesima podizanja i spuštanja, nabiranja, lomljenja i rasjedanja Zemljine kore. Tako je Medvednica zapravo „rođena" prije oko 12 milijuna godina, kada se njezin današnji središnji dio uzdigao između dubokih pukotina (rasjeda).

Međutim, procesi stvaranja još uvijek nisu dovršeni. Na to nas upozoravaju potresi uzrokovani pomicanjem stijena duž rasjeda koji prate obronke Medvednice. Nije posve zamrla ni vulkanska aktivnost: iako su posljednji medvednički vulkani ugašeni prije više od 20 milijuna godina, i danas o vulkanskoj aktivnosti svjedoče termalni izvori u Podsusedu, Gornjoj Dubravici i Stubičkim Toplicama, kao i hladni sumporni izvor kod Gornje Bistre.

Zbog tako burne i raznolike geološke povijesti, na Medvednici nalazimo sve tri osnovne vrste stijena: magmatske (nastale hlađenjem lave), sedimentne (nastale taloženjem čestica drugih stijena ili biljnih i životinjskih ostataka u dubokim morima) i metamorfne (nastale od obje skupine prvotnih stijena uslijed povišenog tlaka i temperature).

Glavni trup planine izgrađen je od starih metamorfnih stijena, među kojima se ističe zeleni škriljavac. Taj je kamen postao svojevrsni zaštitni znak Medvednice te krasi pročelja mnogih zagrebačkih zgrada i medvedničkih objekata. Danas je zeleni škriljavac zaštićen zakonom i zabranjena je njegova eksploatacija.

Kamen za izgradnju svojih naselja na ovom području Rimljani su vadili na Medvednici – zabilježena su barem četiri rimska kamenoloma na planini: Bizek, Vrapče, Črna voda kod Markuševca i Čučerje.

Na Medvednici je nekada bilo aktivno dvanaest kamenoloma, u kojima se eksploatirao kamen u građevinske svrhe. Čak se i kamen za zagrebačku katedralu – litotamnijski vapnenac ili litavac vadio u kamenolomu Bizek. Svi kamenolomi u Parku prirode Medvednica su neaktivni.

Minerali su gradivni elementi stijena, a najčešće nastaju kristalizacijom izravno iz magme. Osim u kamenolomima, minerale je najlakše pronaći u napuštenim rudničkim rovovima, jarcima, usjecima putova i potoka, kao i u prirodnim podzemnim šupljinama – spiljama i jamama. Poniranjem voda s područja Ponikvi, duž pukotina u stijenama nastala je i spilja Veternica, koja se sa svojih više od 7000 m otkrivenih kanala ubraja među najdulje spilje u Hrvatskoj. Na području Zakičnice nalazi se još četrdesetak manjih spilja i jama koje godinama istražuju zagrebački speleolozi ne bi li otkrili još koji tajni ulaz u Veternicu. Raznolike krške oblike na Medvednici možemo vidjeti i na području Horvatovih stuba te u vapnenačkom dijelu Lipe i Roga.

O složenoj geološkoj povijesti Medvednice te njezinim stijenama i mineralima više možete saznati na poučnim stazama koje je uredila Javna ustanova „Park prirode Medvednica".

Za početak predlažemo šetnju poučnom stazom Miroslavec (planinarska staza br. 13 od Šestinskog Lagvića do Kraljičina zdenca).

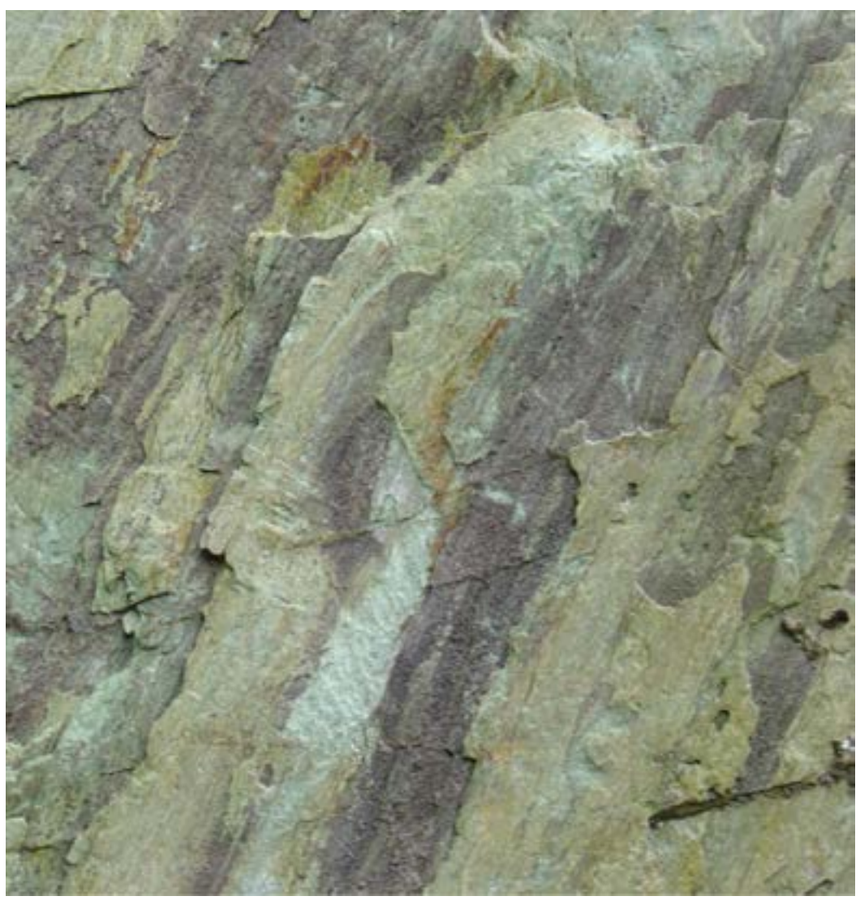

Zeleni škriljavac
JU PP Medvednica

Kamenolom Bizek
JU PP Medvednica

Rudarenje na Medvednici

Ljudi su od davnina iskorištavali mineralna blaga Medvednice. Još se nedavno na izvoru Slanog potoka dobivala sol, a kod mjesta Planina kopao se ugljen. Na području Rudnice dobivalo se željezo iz limonita, a poznati su i rudnici galenita iz kojeg se dobivalo srebro. Takvi su rudnici Zrinski u blizini doma Grafičar te Francuski rudnici na strmim bistranskim padinama Medvednice.

Slani potok

Na sjevernim obroncima Medvednice smjestio se Slani potok, živopisno mjestašce sa starim drvenim kućama, koje se u pisanim dokumentima spominje već u 14. stoljeću. Mjesto je dobilo ime po potoku koji izvire u šumi iznad naselja, u predjelu zvanom Šokot (prema mađarskom sókút – slani bunar). Ako probate vodu na izvoru, uvjerit ćete se da je zaista slano-gorkog okusa, koji nas vodi u daleku geološku prošlost, kada je područje Hrvatskog zagorja bilo dio velikog mora koje je prekrivalo gotovo cijelu Europu.

Mještani su od davnina za kuhanje koristili vodu iz slanih bunara, osobito u doba nestašica soli, koje su bile česte. O tome svjedoči dokument iz sredine 14. st. u kojem ban Nikola Banffy daje pravo građanima da na području Šokota vade sol. No udio soli u vodi nije bio dovoljan da bi se proizvodnja isplatila, pa je u blizini izvora prokopan rudarski rov, ne bi li se pronašlo ležište kamene soli.

O veličini i izgledu samog rudnika ne zna se gotovo ništa, a danas se može vidjeti tek da mu je ulaz bio smješten u vrlo trošnim, ljubičastim i tamnosmeđim glinenim škriljavcima. U 18. stoljeću grof Krsto Oršić pokušao je, bez većeg uspjeha, obnoviti rudnike, a pokušaja je očito bilo i kasnije, jer su još prije četrdesetak godina na zarušenom ulazu bili vidljivi ostaci rudarske djelatnosti.

Rudnik Zrinski

U blizini planinarskog doma Grafičar nalazi se područje zvano Rudarski vrt, na kojem se od davnina rudarilo u potrazi za plemenitim kovinama. Obitelj Zrinski otvorila ga je u 16. stoljeću radi vađenja srebra (galenita). Zbog neisplativosti poslovanja, rudnik je napušten sredinom 17. st.

Rad u rudniku bio je iznimno mukotrpan: tridesetak rudara svakodnevno je u smjenama od 10 do 12 sati ručno iskopavalo vrijednu rudu, koristeći samo čekiće, klinove, pijuke i lopate, dok je mračne hodnike rudnika osvjetljavala tek titrava svjetlost uljanica ili voštanih svijeća.

Rudnik Zrinski je zbog svoje vrijednosti 2006. godine proglašen zaštićenim kulturnim dobrom Republike Hrvatske. Kako bi se posjetiteljima što bolje dočarala srednjovjekovna rudarska svakodnevica, uređen je dio autentičnih rudničkih hodnika za turističko razgledavanje, pa svakako predlažemo posjet rudniku.

Rudnik Zrinski
JU PP Medvednica

Francuski rudnici

Grof Henri Carion stigao je iz rodne Francuske u Gornju Bistru i 1872. godine kupio dvorac Oršić, u kojem se nastanio. Razlog njegova dolaska bila je potraga za srebrom (galenitom) na Medvednici.

Sagradio je cestu od Gornje Bistre do rudnika, a u dvorcu je uredio talionicu za preradu rude. Uz mnogo truda uspio je iskopati nekoliko rovova, no plan mu se izjalovio u onome osnovnom – galenitu, kojeg je jednostavno bilo premalo za isplativu proizvodnju. Nakon dvadeset godina morao je napustiti posao.

Vladimir Horvat i njegovi suradnici istraživali su 1950-ih godina četiri rova Francuskih rudnika, a kasnije je Tomislav Jutrović otkrio i peti, kojem se danas ne zna lokacija.

Francuski rudnici još nisu uređeni za turističko razgledavanje, pa se bez odgovarajuće opreme i speleološkog iskustva ne smije ulaziti u njihove podzemne hodnike. Ipak, zanimljivo je posjetiti njihove ulaze, skrivene u šumi teško pristupačne sjeverne padine Medvednice.

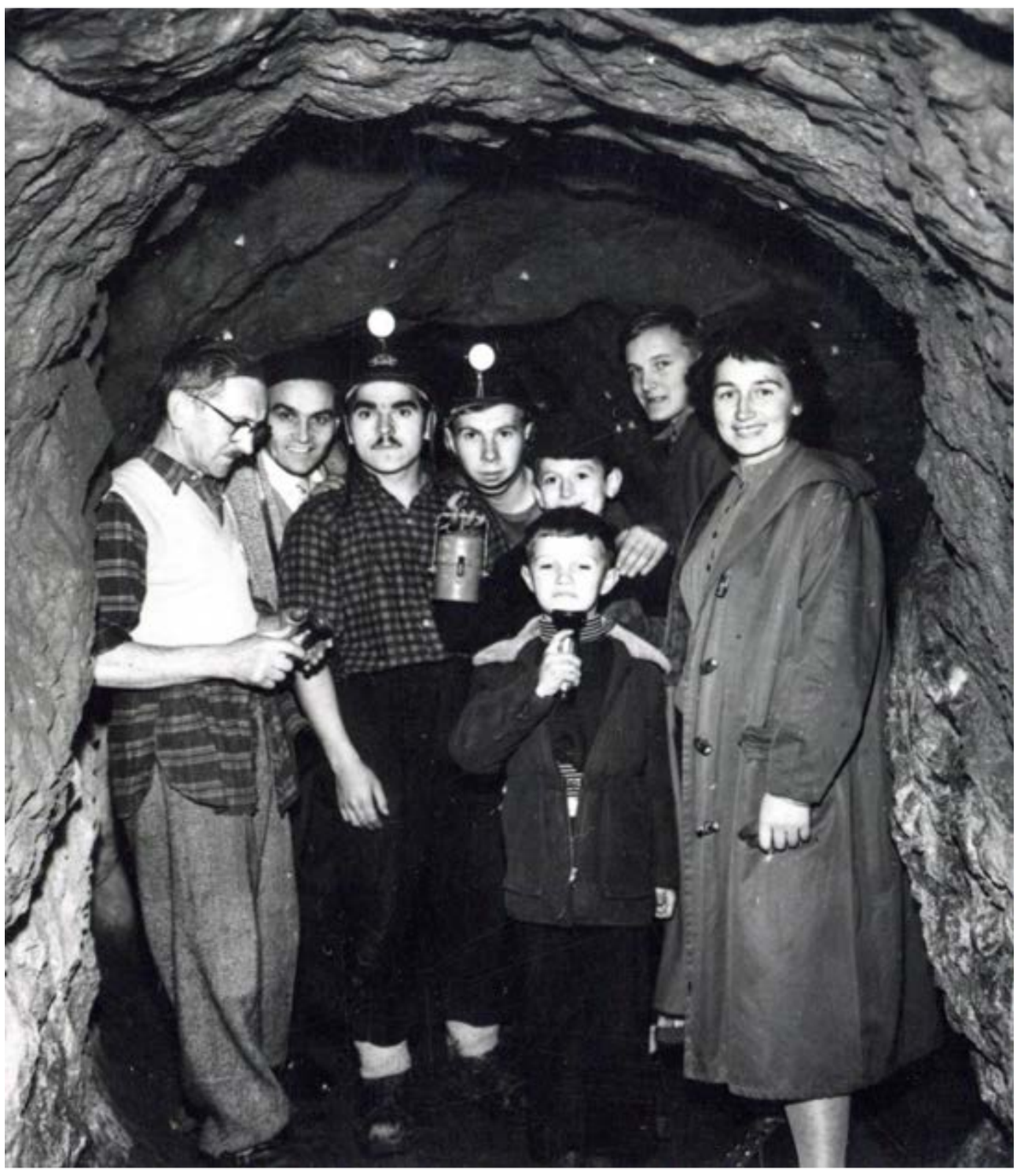

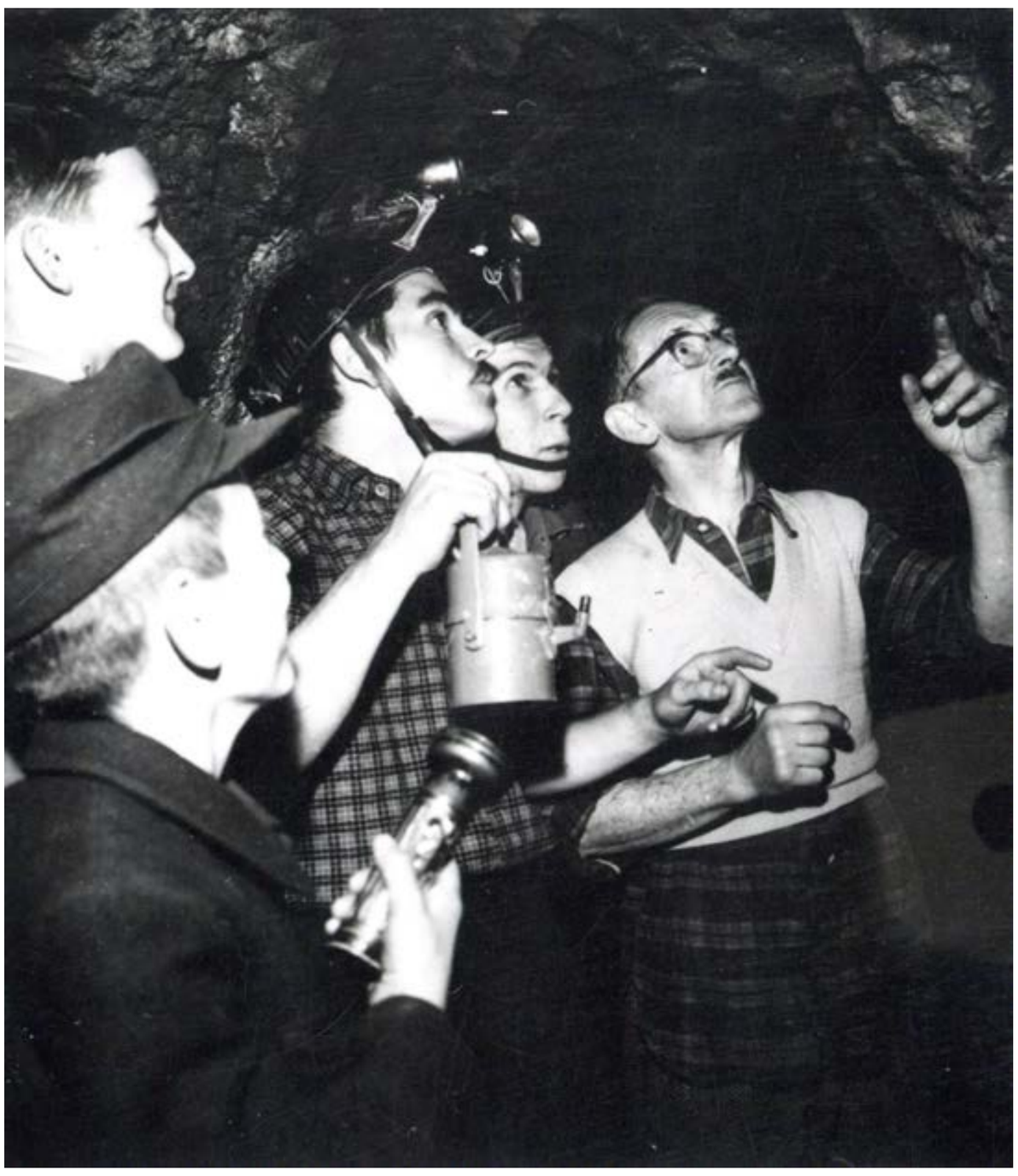

Vladimir Horvat i društvo u oknu Francuskih rudnika
1950-e / MGZ

Radovi ispred okna drugoga Francuskog rudnika
1959. / MGZ

Ispred okna prvoga Francuskog rudnika
Vladimir Horvat, 1961. / MGZ

Medvedničke kapele

U početku su se crkve i kapelice gradile na nižim obroncima Medvednice, u blizini sela i naselja, a prva kapelica podignuta visoko u planini bila je kapelica sv. Filipa i Jakova na Medvedgradu. Nakon njezina urušavanja krajem 16. stoljeća, na Velikom Plazuru sagrađena je drvena kapelica posvećena sv. Barbari. Na njenom mjestu danas stoji neogotička kapela sv. Jakoba.

Na jednoj od postaja hodočasničkog puta iz Zagreba prema Mariji Bistrici u 19. stoljeću sagrađena je kapelica Marije Snježne, a u neposrednoj blizini Sljemena, najvišeg vrha Medvednice, podignuta je 1932. godine kapela Majke Božje Sljemenske, Kraljice Hrvata.

Najmlađa medvednička kapela sagrađena je 2000. godine, a nalazi se na proplanku podno planinarskog doma Lipa.

Kapela sv. Jakoba

Na vrhu brijega Veliki Plazur rudari obližnjeg rudnika obitelji Zrinski sagradili su drvenu kapelicu posvećenu sv. Barbari, zaštitnici rudara. Na njezinu mjestu barun Franjo Kulmer 1847. godine sagradio je kapelu posvećenu sv. Jakobu. Na temeljima tih kapela šestinski župnik Matija Miletić izgradio je 1904. godine današnju kapelu.

Kapela je dugo bila izložena vandalizmu, sve do 1932. godine, kada ju je u zakup uzeo ugostitelj Mirko Petanjek, unajmio mežnara (zvonara) koji ju je čuvao i tri puta dnevno zvonio. Zaslugom Petanjeka, prema nacrtima arhitekta Jurja Denzlera, kapela je uređena, obnovljena i posvećena 1935. godine.

Kapela sv. Jakoba
1900. / MGZ

Kapela Majke Božje Sljemenske, Kraljice Hrvata

Kapela Majke Božje Sljemenske, Kraljice Hrvata sagrađena je 1932. godine, u vrijeme obilježavanja 1000 godina Hrvatskog Kraljevstva i 1300 godina od prelaska Hrvata na kršćanstvo. U tom malom remek-djelu arhitekta Jurja Denzlera zrcale se hrvatska umjetnost, kultura i povijest.

Sam nacrt kapele podsjeća na prve dalmatinske starohrvatske crkvice, a unutrašnjost je pažljivo ukrašena brojnim starohrvatskim motivima. U njima su inspiraciju pronašli umjetnici poput Vanje Radauša, Radoja Hudoklina, Josipa Turkalja, Gabriela Stupice i Marte Plazzeriano, čija se vrijedna djela mogu vidjeti u kapeli.

Kapela Majke Božje Sljemenske, Kraljice Hrvata
1932. / MGZ

Kapela Marije Snježne

Kapelu Marije Snježne sagradili su 1929. godine župnik Čučerja Ignacije Ročić i mještani vlastitim sredstvima. Akademski slikar Ivan Tomljanović oslikao je kapelu prizorima čučerskog kraja, a na oltar je postavljena slika Marije Snježne autora Lovre Sirnika. Ispred kapele 2008. godine dograđen je drveni trijem.

Kapela hrvatskih mučenika

Kapela je izgrađena u slavu i čast hrvatskim mučenicima ubijenima ili palima za Hrvatsku kroz povijest. Građena je od 1994. do 2000. godine prema zamisli arhitekta Želimira Dujmovića, zalaganjem i marljivim radom župljana i planinara iz PD-a „Lipa“ te njihova predsjednika Josipa Rukavine.

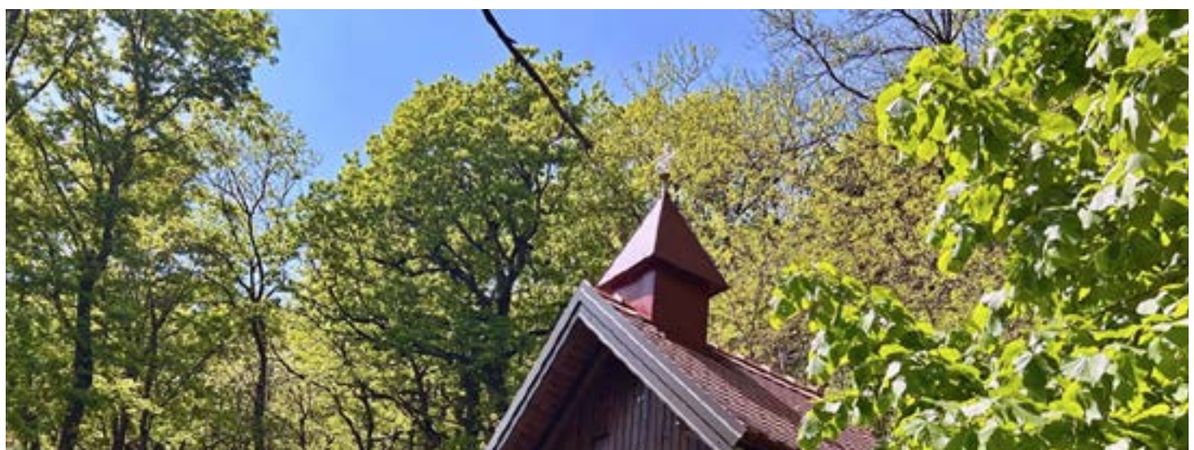

Kapela Marije Snježne
Milena Bušić, 2025.

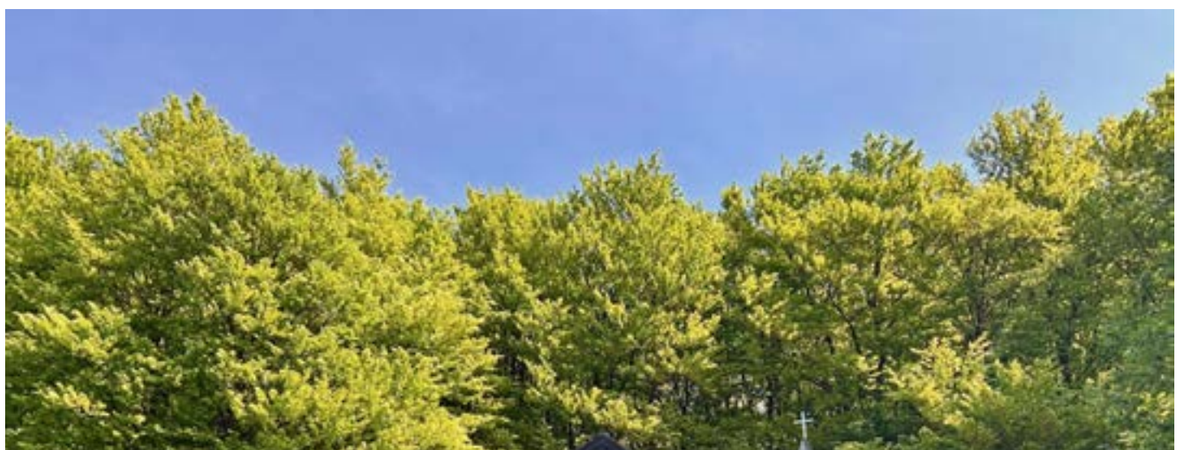

Kapela hrvatskih mučenika
Milena Bušić, 2025.

Vuglenice s Medvednice

Još su se u prvoj polovici 20. stoljeća po bukovim šumama Medvednice mogle sresti improvizirane kolibice ugljenara ili vuglenara, kako ih zovu u ovim krajevima. Te su se kolibice gradile pored velikih vuglenica – stožastih građevina od drva, lišća i zemlje – u kojima se palilo pažljivo složeno drvo kako bi se dobio što kvalitetniji drveni ugljen, koji je potom grijao zagrebačka kućanstva.

Gradnja vuglenice iziskivala je veliku vještinu. Najprije je bilo važno odabrati povoljno mjesto, idealno neku čistinu u blizini potoka, kako bi se eventualni požar mogao lako ugasiti. Zatim je trebalo odabrati odgovarajuće drvo: najkvalitetniji ugljen dobiva se iz bukovine pri sporom sagorijevanju. Drvo nije smjelo biti ni presuho ni prevlažno kako bi se u vuglenici mogli održavati optimalni uvjeti za izgaranje.

Sakupljeno drvo pažljivo se slagalo u hrpu kružnog tlocrta, sve dok ne bi dostiglo željenu visinu. Vuglenica se potom prekrivala lišćem, travom, mahovinom ili paprati, a na kraju slojem zemlje debelim oko pola metra kako bi se spriječio pristup zraku.

Prema narodnom vjerovanju, dobrom se srećom smatralo da vuglenicu potpali ženska ruka. Kada bi se vatra razgorjela, u podnožju vuglenice izrađivali su se mali otvori, tzv. žarnice, kroz koje je zrak kontrolirano ulazio.

Iskusni vuglenari po pucketanju oko vuglenice i boji dima koji je iz nje izlazio mogli su točno procijeniti u kojoj je fazi proces sagorijevanja i što treba učiniti kako bi ga poboljšali. Kada bi, prema njihovoj procjeni, proces bio završen, zatvarali su se svi otvori za zrak, a vuglenica se ostavljala još 48 sati da se ohladi.

S ohlađene vuglenice uklanjala se zemlja, a komadi ugljena vadili su se posebnim kliještima ili lopatama.

Vuglenice i vuglenari na Medvenici i nastambe vuglenara
Vladimir Horvat, prije 1963. / MGZ

Medvednički mlinovi

Obilne vode brzih medvedničkih potoka idealne su za pokretanje mlinskih kola, pa je mlinova, odnosno vodenica, bilo na gotovo svakom većem potoku. U njima se uglavnom mljelo žito i koštice uljarica, ali su na vodeni pogon radile i pilane, suknare, mlinovi za usitnjavanje sirovine za izradu papira i kamenine.

Žitni su mlinovi imali veliku gospodarsku vrijednost, pa su zbog prava na mlinarenje na medvedničkim potocima izbijali žestoki sukobi između Gradeca i Kaptola. Potkraj 14. stoljeća donesena je posebna uredba kojom je utvrđeno tko, gdje i kako smije graditi mlinove. Naknada koju su seljaci plaćali mlinaru zvala se mlinšica i nije se plaćala u novcu, nego u brašnu: od 10 kg brašna, 1 kg ostajao je mlinaru. Siromašni seljaci najčešće nisu plaćali mlinšicu, nego su, dok im se mljelo žito, radili na mlinarevu polju.

Mlinarski se zanat podno Medvednice potpuno ugasio šezdesetih godina 20. stoljeća, a većina vodenica prepuštena je propadanju. Ugasli mlinarski zanat ostao je sačuvan u nazivima podsljemenskog naselja Mlinovi i Mlinarske ulice. Tek se posljednjih desetak godina neki medvednički mlinovi ponovno obnavljaju i dobivaju svoje mjesto kao važni elementi kulturno-povijesnog identiteta Parka prirode.

Na gračanskom potoku Ribnjaku nekada je, prema predaji, bilo 13 mlinova, a danas je ostao samo jedan – mlin Gračanski ribnjak, zaštićen kao spomenik kulture. Na tom se mjestu mljelo još od 1773. godine, a današnji je mlin najvjerojatnije izgrađen u drugoj polovici 19. stoljeća. I danas se u njemu melje žito za potrebe obitelji Banić, ali i za užitak brojnih posjetitelja.

Potoci istočne Medvednice opskrbljivali su vodom mnogobrojne mlinove. Prema pričama mještana, na potoku Bidrovec nekada je bilo deset mlinova, koji su stradali u velikoj poplavi 1953. godine. Mlin Ferenčak najstariji je očuvani mlin u markuševačkom kraju. Na ušću potoka Bidrovec u Trnavu nalazi se i dražesni, nedavno potpuno obnovljeni mlin Ročić. Na potoku Lipa, koji teče kroz Čučerje, nekada je navodno bilo čak jedanaest mlinova. Nažalost, danas više nijedan nije u funkciji, ali još se može vidjeti nekoliko njihovih slikovitih drvenih kućica koje kriju zaustavljeno mlinsko kamenje. Na potoku Vukov dol nekada je bilo deset vodenica, koje od druge polovice 20. stoljeća dijele sudbinu većine medvedničkih mlinova. Oko zaštite i obnove drvenih i kamenih vodenica na području Planine Gornje angažirana je udruga „Planinska družina“. Obnovljena su dva mlina: kameni Tarandekov melin i betonski Boscev melin, a obnavlja se i drveni Babićev melin.

Prema sjećanjima mještana, na potoku Dubravica u zapadnom dijelu Medvednice nekada je bilo čak sedam mlinova. Danas je sačuvan mali zidani mlin izgrađen u 19. stoljeću kao zadružni mlin obitelji Coljak.

Na sjevernoj strani Medvednice, u Donjoj Stubici, nalazi se obnovljeni Majsecov mlin, u kojem se ponovno melju zrna starih sorti kukuruza.

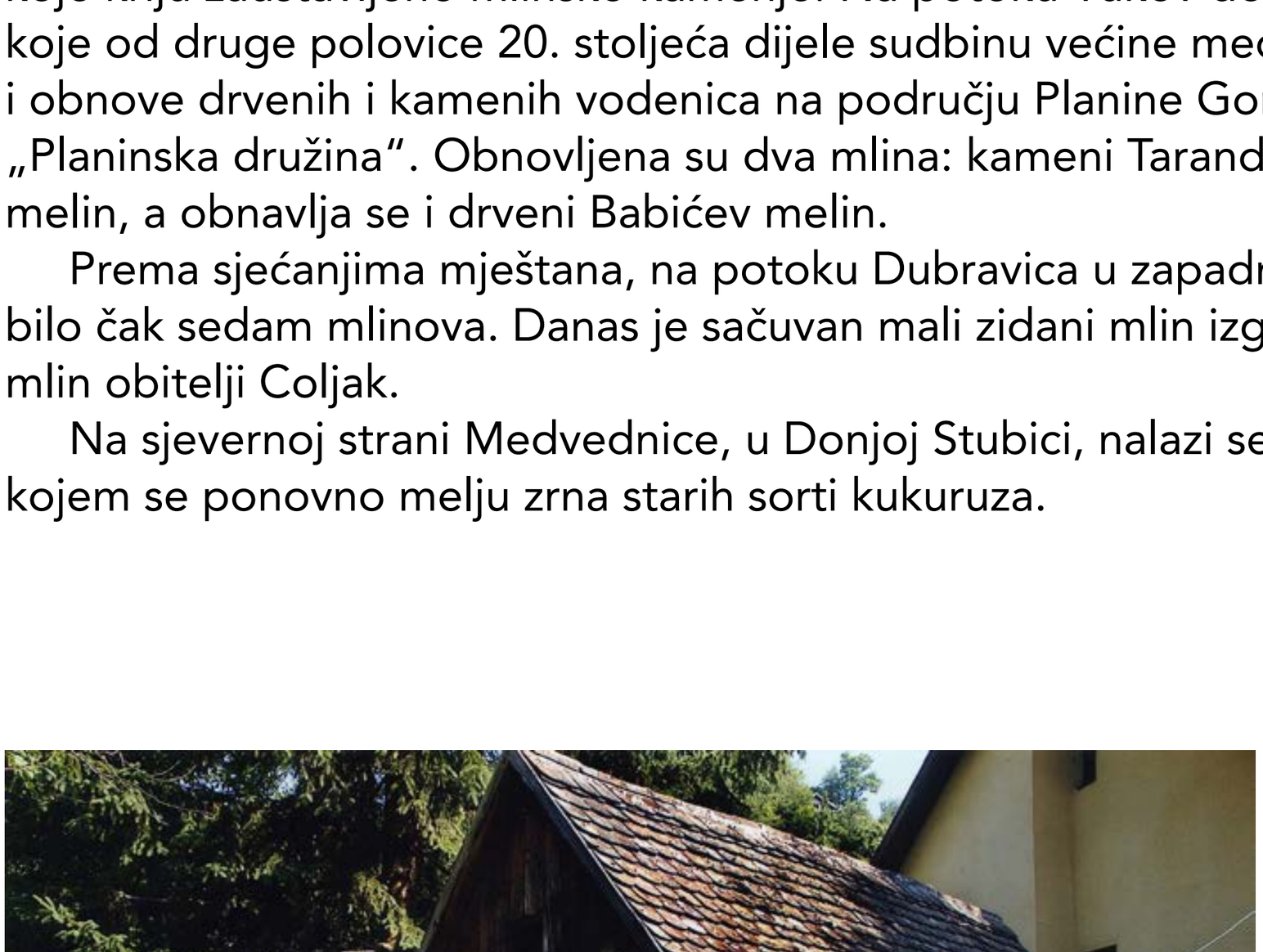

Gračanski ribnjak ili Banićev mlin
Miljenko Gregl, 2004. / MGZ

Mlin Gospodarić u Mlinovima
Marijan Szabo, 1963. / MGZ

Mlin u Šestinama
Foto Corso, 1943. / MGZ

Mlin na Gornjem Vrapču
Josip Kokalj, oko 1902. / MGZ

Mlin Ročić na Bidrovcu
Radoslav Karleuša, 2009. / MGZ